

УДК 316.346.2–055]:342.78 (477)

ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКОЇ БІЗНЕСЛЕДІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК НЕ ЗДАТИСЯ І РУХАТИСЯ ВПЕРЕД

Я. І. Заводний

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група ЕП-31,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – к.е.н., доцент О. А. Стахів

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті описано, як вплинула російсько-українська війна на розвиток жіночого підприємництва в Україні та з якими викликами довелося зіткнутися підприємцям, зокрема і жінкам. На основі проаналізованих історій найбільш успішних українських підприємниць укладено правила успішного функціонування жіночого бізнесу в умовах війни.

Ключові слова: жіноче підприємництво, бізнес в умовах війни, виклики, пошук нових можливостей.

The article outlines how the Russian-Ukrainian war affected the development of women's entrepreneurship in Ukraine and what challenges it had to face. On the basis of the analyzed stories of the most successful Ukrainian businesswomen, the rules for the successful operation of women's business in the conditions of war have been concluded.

Key words: women's entrepreneurship, business in wartime, challenges, search for new solutions.

Із початком повномасштабного вторгнення росії на територію України вітчизняний бізнес зазнав суттєвих втрат і руйнувань. Чимало підприємств призупинили свою діяльність, а ті, що продовжили працювати, зіткнулися з низкою викликів, серед яких найбільш суттєвими є «зниження попиту та продукцію та скорочення продажів, проблеми з доставкою товарів за кордон, брак фінансових та інформаційних ресурсів, пошкодження чи руйнування виробництва, нестача сировини, комплектуючих та запчастин, необхідних для виробництва, нестача працівників для повноцінного функціонування виробництв» [2]. Війна неабияк сповільнила тренд останніх років з активного розвитку в Україні й жіночого підприємництва. Однак українські бізнеследі не мають намірів здавати позиції.

Мета статті – дослідити, що спонукає жінок-підприємниць в Україні не лише адаптуватися до нових реалій, а й лишатися «на плаву».

Розвитку жіночого підприємництва присвятили свої праці чимало дослідників, зокрема Н. Гребенюк та А. Баратинська (психологічні особливості формування характеру ділової жінки), О. Амоша, О. Трофімцева, О. Хандій, Л. Яковлева, Д. Мосійчук (підприємництво в розрізі гендерного підходу), Н. Танклевська та М. Тимчак (сучасні тренди розвитку жіночого підприємництва в Україні), Д. Вереньова, А. Водяний, М. Жозеф, У. Букатюк, О. Мясичев (розвиток жіночого підприємництва в умовах війни) та ін.

За даними дослідження Opendatabot [3], із 24 лютого в Україні було зареєстровано понад 177 тис. нових фізичних осіб-підприємців. Майже половину, зокрема 84916, або 48% від загальної кількості нових малих бізнесів, відкрили жінки (для порівняння – у 2016 році їх

нараховувалося 44,8%, а у 2021 – 46,6%). Також від початку війни в Україні було відкрито 21876 компаній. У 28% новозареєстрованих бізнесів директорами є саме жінки.

Здебільшого українські жінки-підприємці – одноосібні власниці одного підприємства. Лєвова частка жіночого бізнесу побудована довкола сфери послуг (44%) та торгівлі (21%), 10% підприємниць задіяні в освіті, 8% – в креативних індустріях, 5% мають бізнес в HoReCa, по 5% – у будівництві та ІТ, 3% – в аграрній сфері.

Слід зауважити, що серед основних труднощів та перешкод жінки-підприємці називають воєнні дії на території України (їхній вплив на бізнес помітили 95%), постійну зміну «правил гри», які визначаються для бізнесу владою, низький доступ до фінансових ресурсів та стереотипи щодо жіночого підприємництва в суспільстві, а основною характеристикою українського бізнесу в цей час – непрогнозованість та невизначеність [3].

Жінки-підприємці – гнучкі та витривалі. Це викарбувалось і під впливом Covid-19, і як наслідок війни. Вони готові до викликів і знають, як діяти та не опускати руки. Попри всі складнощі, українські бізнеследі бачать світ позитивно, зокрема 9 із 10 жінок переконані, що можливості для розвитку підприємництва в Україні є, і як наслідок – продовжують платити податки, забезпечувати робочі місця, допомагати внутрішньо переміщеним особам та армії. Щоб подолати кризу, підприємці переформатовують бізнес, переходять на е-комерцію та онлайн-продажі, релокують підприємства та оптимізують витрати, активно вчаться новому, зокрема, відвідують бізнес-тренінги, а також говорять про масштабування бізнесу [1].

Проаналізувавши історії успішних власниць бізнесу та узагальнивши їхні настанови, нами було укладено своєрідні правила, як жінкам-підприємцям не лише не опустити руки, а й далі продовжувати працювати та розвивати свій бізнес в умовах війни.

На основі узагальненого аналізу, а також рекомендацій науковців і практиків [5, 6] ми уклали Правила успішного функціонування жіночого бізнесу в умовах війни:

1. Варто робити максимум з того, що ти вмєш.
2. Швидко адаптуватися до нових реалій.
3. Бути гнучкими і готовими до експериментів.
4. Пам'ятати, що ризикувати – варто.
5. Не боятися просити допомоги в закордонних партнерів.
6. Зробити все можливе, щоб бізнес залишався не просто бізнесом, а передусім покликанням.
7. Активно впроваджувати онлайн-формат, рекламувати свій бізнес в інтернеті та соцмережах.
8. Мати не просто сильну віру у свою ідею, а бути надзвичайно впевненими і наполегливими.
9. Найбільше мотивує – віра в перемогу.
10. Величезне бажання відновити справу – саме це допомагає вистояти у найскладніші моменти життя.
11. Позитивні відгуки людей та віра у справу, яку робиш, – найбільше джерело натхнення.
12. Поглянути на свій бізнес як на соціально-відповідальний, тобто такий, який не лише продає, а насамперед дає людям те, що допоможе та покращить їхнє життя.
13. Створювати хороший і затребуваний продукт та допомагати іншим.
14. Залишатися у тих нішах, де ви є експертами, але не зайвим буде подумати над зміною підходів, комунікації, маркетингової стратегії, якщо кількість клієнтів зменшується.
15. Не опускати руки й ніколи не забувати про свої таланти та вміння, адже саме вони дають неймовірну силу та енергію для втілення мрій та задумів.
16. Не відкладати життя та бізнесові плани на потім.
17. Нічого не боятися та рухатись уперед!

Донори, міжнародні організації та більшість українських екосистемних організацій сподіваються, що вітчизняні підприємці, зокрема і жінки, не виїдуть за кордон і продовжать свою справу в Україні. Саме жінки-підприємці нині демонструють не лише гідний приклад, як вистояти в умовах кризи, а й свою активну патріотичну позицію, тож є надія, що український жіночий бізнес залишиться в Україні. До того ж держава, міжнародні організації та Європейський банк реконструкції та розвитку започатковують програми для підприємців, які стимулюють до заснування нового бізнесу [4].

Під час криз ми намагаємося зосередити ресурси свого бізнесу на пошуках нових рішень. Водночас ніхто не очікував, що почнеться війна, а до неї, як відомо, підготуватися неможливо. Війна зачепила усіх по-різному, проте приймати рішення, як діяти далі, потрібно тільки індивідуально. Війна є тим ризиком, на який вплинути ніхто не може. Однак війна довела, що найважливіше – це люди. Із правильними людьми поряд можна зробити навіть неможливе. Саме люди можуть надати найбільшу допомогу і підтримку. І сила наша – в єдності!

Як ніколи актуальним сьогодні є твердження Малкольма Форбса: «Якщо ви вірите, що можете все, ви дійсно все зможете» [7].

1. Вереньова Д. Бізнес в умовах війни: як українські підприємці пристосовуються до нових реалій. Бізнес 24. 2022. URL: https://24tv.ua/business/pristosuvavsvya-ukrayinskiy-biznes-do-vijni-yak-zminilas-zarplata_n2145843 (дата звернення: 04.11.2022).
2. Водяний А. Майже половину нових малих бізнесів після початку повномасштабної війни відкрили жінки. Ліга. Бізнес. 2022. 18 листопада. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/pochti-polovinu-novyh-malyh-biznesov-posle-nachala-polnomasshtabnoy-voynu-otkryli-jenschiny> (дата звернення: 20.11.2022).
3. Букатюк У., Мясичев О. Більше молодших і сміливих. Третиною українського бізнесу керують жінки. Як на них вплинула війна. Ліга. Бізнес. 2022. 19 листопада. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/article/stali-smelee-i-moloje-tretyu-ukrainskogo-biznesa-rukovodyat-jenschiny-kak-ih-izmenila-voyna> (дата звернення: 21.11.2022).
4. Жозеф М. Не здавайтесь: як жінки-підприємниці зберегли бізнес під час війни. Mind. UA : незалежний журналістський бізнес-портал. 2022. URL: <https://mind.ua/openmind/20244894-ne-zdavatis-yak-zhinki-pidpriemnici-zberegli-biznes-pid-chas-vijni> (дата звернення: 06.11.2022).
5. Макалюк Б. Втратили свою справу, але не бажання її відновити! Історії жінок-підприємниць, чий бізнес постраждав під час війни. Вікна. 2022. URL: <https://vikna.tv/istorii/istoriyi-zhinok-chyji-biznes-postrazhdav-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 05.11.2022).
6. Грант М. Жіноче підприємництво під час війни: який бізнес відкрити за кризи. 2022. SPEKA.media : онлайн-медіа. URL: <https://speka.media/zinose-pidprijemnictvo-pid-cas-viini-yakii-biznes-vidkriti-v-krizu-p0gz29> (дата звернення: 04.11.2022).
7. Малкольм Форбс: цитати, висловлювання, афоризми. 2022. URL: <https://ru.citaty.net/tsitaty/652091-malkolm-forbs-samuii-bolshuii-oshibku-v-zhizni-liudi-delaiut-kogda-on/> (дата звернення: 03.11.2022).